

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Provincia Belgica.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-67132](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-67132)

PROVINCIA
BELGICA.

AMPLECTITVR Belgium Col-
legia septem, domum Probationis
unam, fratres ducentos ac duodeno-
raginta. Louanij quinque & ui-
ginti. Duaci minimum triginta.

Audomari tres circiter & triginta. Antuerpie
minimum uiginti. Traiecti quindecim. Leodij tri-
ginta. Brugis decem. Ipris octo. His accedunt, qui
in uarijs sedibus commorantur. Sex Valencenis,
Gandani totidem. Cortraci quinque. Aucta est hac
Prouincia fratribus duodequingenta. Tribus
autem, qui ad Deum abierunt, imminuta.

LOVANIENSE, ET ALIA
quædam Collegia.

LOVANII licet prædonum rabies ex-
ternos & peregrinos ab urbe uel exclu-
deret, uel difficulter admitteret; nunquam ta-
men Societati, que diuina clementia fuit, ali-
quid accidit detrimenti. Omnes eius cura la-
bores cogitationesq; totos octo annos inopia quidem

non

non parua, sed tamen fructuosa ad ciuū & ad praesidiariorum tuendos animos laborarunt. Ut autem militum onere liberari ciuitas cepta est, & concurrere studiorum causa varijs ex locis adolescentiū copia; publica ciuitatis gratulatione aperta sunt schola. Pater autem Visitator, ne quam rei bene gerendae occasionem praetermitteret, coemptis hortis adibusq; vicinis, quarum pretium ipsamet vrbe visitas imminuerat, Collegij spatia dilatavit, & quodammodo inclusit in insulam; ne pacatioribus rebus exaedificando templo locus aliquando deesset. Deinde Seminarium theologorum, vt proximis litteris indicatum est, vnde & Societati, & patriae opportuna praesidia gignerentur, instituit. Datum est ei rei initium ineunte Nouembre, conuocatiq; de Societate duodecim, qui duobus theologiae doctoribus operam darent: quamquam postea vbi nostra Academiae fama percrebuit, & varijs Prouincia locis creuit numerus ad triginta. admissi sūt in Societate duo

TORNACI autem vbi instituitur & eruditur nouissimus quisque ad disciplinam Societatis, totidem sunt admissi. quō etiam quinque & triginta aliunde venerunt. Traducti q; sunt in hoc oppido ad Catholicorum partes nonnulli, nec paucorum partim labentium, partim ruentium est sustentata religio. ad retinendos autem in fide populos, munitur rursissima catechismo via non in vrbe modo, sed etiam in pagis. Habuit enim & suas Tornacensis domus excursiones in proximum agrum, frugiferas omnes, sed non eiusmodi, quae longam desiderent orationem.

DVACI quoque Societas ad animorum libertatem vel constituendam, vel recuperandam continententer incumbit. Capit è Gymnasio, quam sperabat, utilitatem: nec parua est veritatis illecebra, instituenta iuventutis ratio. Adolefcens inter hereticos educatus, cum eo consilio huc missus esset, ut ab Aegyptijs (sic enim nos appellant) linguarum cognitionem acciperet, quam ad sacrarum litterarum intelligentiam, puriorisq. theologiae necessariam esse dicebant, vetuissentq. ne se philosophiae aut alijs, ut loquebantur, litteris inquinaret; is diu multumq. simulando dissimulandoq. ad extremum se ipse respexit, & suorum imperio contempto vna cum caelesti sapientia philosophiae studia coniunxit. Alius à nobilibus parentibus hereticisq. submissus, ut nostrorum moribus pertentatis, quicquid in ipsis deprehenderet, obseruaret, ad eosq. perscriberet, mira industria in nostrorum se familiaritatem insinuauit, sed dum verba & gestus & singulas actiones diligenter explorat, diuino consilio capitur, qui, ut caperet, satagebat: Catholicosq. sequi maluit, quam manere cum suis. & vix lucem veritatis aspexit, cum ciliatorum asperitate corpus, Christiana humilitate animum domare cepit. Alij duo cum alter haeresi, alter prauis moribus inquinatus, disciplinae causa, Duacum accessissent, breui in alteros mutati viros, inuitis parentibus & amicis, hic ad Societatem, ille ad Catholicos se adiunxit. Sed ad declarandam nostrorum auditorum probitatem, illud quoque non leue est argumentum. Visus est ex his vni in hereti-

ca ciuitate suscepto, nō in quiete modo, sed in vigilia
quōque et ipsa luce diei, spiritus quidam, non ex illis
improbis & qui hominibus gaudent illudere, sed ex
his commodis, & qui ex humanis egressi corporibus
prius igne purgantur, quam vt in beatorum nume-
rum cooptentur. hic igitur sese obiecit. adolescenti
cōmonens, vt pro ijs, qui saluari apud inferos igne
lustrantur, sacrificandum curaret; suosq. vel Catho-
licos, vel hereticos, tum ad retinendam constanissi-
me fidem, tum ad curandam h̄eresim hortaretur;
obiretq. suo nomine peregrinationem quamdam, quō
facilior sibi cursus in cælum foret. Quæ hic eō dilige-
tius curauit, quō sibi exploratius catholica religio-
ne iam erat, locum esse quemdam & regionem apud
inferos, vbi piorum mentes suis soluta corporibus,
nec dum plane perfecta ac perpolita, priusquam ad-
uocentur in cælum, flammaram ignibus expiantur.
Non minor è templo profecta vtilitas est. Erepti
sunt è dæmonis potestate nō pauci, quos ipse in frau-
dem atque in errorem induxerat. qui vt solet sem-
per infirmiore sexū ac naturam petere, nonū iam
annum varijs artibus ac fallacijs feminam luserat.
docuerat p̄nis debilitare corpus, & eas suscipere
religiones, quæ plus pompæ atque ostentationis, quā
vtilitatis & salutis habent. cubabat humi dure per
noctem, apprimebat nudis membris cilicinas ve-
stes, & diu se loris acriterq. cadebat. crebram se-
bi ipsa imperabat inedia: castimoniam & humi-
litem in primis virtutibus commendabat, quibus
Deum aiebat plurimum delectari. qua in sententia
ita

ita confirmabatur, ut viro matrimonij debitum pernegaret. precationi autem eo vsq. dedita erat, ut compositis in similitudinem crucis membris, mente raperetur ad horas: tandemq. suauitate mentis ebria & suae conditionis oblita, in eum locum venerat impulsore diabolo, ut, quod Christo haberetur in pena similior, de traiciendis ferro latere, pedibus ac manibus cogitaret. idq. haud dubie tentasset, si totos quindecim dies, quibus haec meditabatur, opportunitatem temporis nata esset. sed non est passus Deus, labentem atque inclinatum animam funditus ruere. odoratus noster, id quod erat, sacerdos, malum latens aperuit, & errantem feminam de errore deduxit. In iuuandis autem nostrorum conatibus Deus, ut animorum sic corporum saluti non defuit. Attulerat Roma Collegij Rector ex eo liquor, qui ex Andrea Apostoli sacris ossibus paulo ante manabat, quem praesentem morbis medicinam solitum esse, ex plurimis iam euentis, omnem terrarum orbem fama peruaserat. hic igitur cum fiducia duobus agris animam iam agentibus & plane desperatis adhibitus, vitam mirabiliter reddidit. fratri vero nostro pestifero vlcere laboranti certam atque incorruptam integritatem attulit: ut iam si quis fama minorem habere fidem velit, tam praesenti confirmatus euentu, nihil sit, quod in posterum dubitet.

AVDOMARI non exigua cum laude suis quisque & Societate muneribus distinetur. Calet cum litteris pietas. Instituta est domestica schola ex ijs, qui ad
 2 3 eloquen-

eloquentiam informantur, quod magistrorum seminarium quodammodo sit futurum. frequentant Gymnasium lecta iuventus, auditores omnino quadringenti & quinquaginta. ex quibus præter eos, qui vitam nostram adamant, decem religionis causa se se varijs ordinibus aggregarunt. reliquis vero Societatis nostræ præsidijs ingens Deo animorum vis restituitur; partim tollendis de ciuitate vitijs, partim tradendis officij iustitiæq. præceptis.

ANTVERPIENSE, ET RELIQUA
Collegia.

REDIIT octauum post annum Societas Antuerpianam, vnde hæreticorum exulabat improbitate. nec prius recepta ac reuocata in urbem est, quam seditiosi ciues bello et inedia fracti, ad extremum Catholico se regi dederunt. Sed quoniam ea de re fusius in extrema Prouincia dicendum est; hic pauca quædam, quæ dumtaxat in rem animorum gesta sunt, Societate iam reddita, perstringemus. Factum est initium docendi Septembri mense, tribus in scholis: primisq. mensibus adiuncti sunt tres. Ac ne vel Catholicis, vel deceptæ vacillantiq. plebi nostrorū studia operaq. deessent, Principis Parmensis nutu auctoritateq. institutæ sunt cōciones vberifrutu. increbrescit enim in dies vis pœnitentiæ, quotidieq. abijciuntur hæreses, & nutantes animi roborantur: vt iam Christo diabolus, & diuino numini impurus spiritus cedat. id quod Dei cōsilio ac voluntate, non mente tantum, sed etiam ipsis oculis cernit. cui.

cuit. *V*isus est enim frequenter cuiusdam per officinam tonsoris à Catholica religione seiuncti, cursare pannosus quidam & septuagenario maior senex, qui procacibus impurisq. verbis multorum se insidere menti gloriose iactaret. is postea tetro cum odore ravesceus, se quis esset, & vnde existeret, indicavit. Non erit ab re eiusdem generis aliud commemorare, quod ante recuperatam Antuerpiam, & ad confirmandam Catholicam veritatem, & ad reuincendos hæreticos accidit. *A*dollescentula Susanna nomine, annos nata septemdecim, forma tantum, non religione probabilis (erat enim hæretica) cum ab insano amatore instigaretur ad facinus, nec tamen ad obsequium precibus, vllis promissisq. descenderet; oblato sibi ab amatore poculo veneficijs carminibusq. confecto, demonem ebibit. parentes in religionis sententia nihilo puella seniores, miserando filie casu permoti, curationis causa ministros adhibent, sed cum demon demonem non pellat, neque ab eis opis aliquid ferri posset; pastorem quemdam animarum virum optimum, qui Antuerpiæ forte confederat, deprecantur, vt filia laboranti succurrat. non abnuitt incorrupta fide ac vita Sacerdos, exorcismisq. per paucis virginem ipsam demone simul atque perfidia; parentes vero cum alijs trecentis etiam hæresi liberavit. *I*nitio autem, ingresso ad virginem Sacerdote, & suis Eucharistiam vestibus obtegente, contemplari virgo intentis oculis petus hominis, quasi eius, quod latebat abditum, non ignara, ex qua cum quid aspiceret, Sacerdos quæret,

ret. *Estem, inquit, contemplor istam tot distinctam
contextamq. nodis adiuranti ut veritatem pande-
ret, Respicio, inquit, cercam imaginem tuo de collo
suspensam. tum Sacerdos, Postpositis, inquit, his
ambagibus, impero tibi omnipotentis Dei nomines
veritatem ne celes. Capite lues, inquit illa, si veni
detexero: hostiam sacram desers, quam clandestino
sacrificio in eius cuius (cinem autem nominabat)
adibus consecrasti. severe enim tum haeretici caue-
rant, ne quis etiam occulte sacrificaret. quos cum
Caluinista, qui praesentes aderant, audissent, alij ve-
hementer haerere, alij pie colere latens numerus, qui-
dam obnixi animis in sua prauitate perstare. Mudo
ta autem declamantis in modum diabolo gannientis
Quin adis, Sacerdos inquit, ad B. Georgij, vobis sug-
gesto tuos discipulos doceas? (occupabat enim adem
illam tum minister haereticus) cui demon, Ego ve-
ro, inquit, quotidie illic ad meos verba facio. Que-
renti cur suos diceret; An non, inquit, iure meos ap-
pellem, quos eadem mecum gehenna manet? hoc
vno meliores, quod ipsis etiamnum integrum est
paenitere erroremq. depellere: nobis autem perti-
nacibus & veritas sordet & paenitentia. His in ha-
reticos testibus, quoniam aures veritatis prae-
conibus claudunt, Deus vtitur. quos vtinam vel hac
amentia & cecitate liberet, ne funditus ipsi ruant;
vel in perpetuum comprimant, ne in eandem per-
niciem ceteros secum trahant. Praeter conciones,
quibus consulitur vniuersis, plebs quoque in-
fima catechesin, & imbecilla puerorum etatula
perdo-*

perdocentur. Fuit olim optimis ciuitatis moribus institutum, vt pueri puellæq. egentes ac derelicti separatas in ades, vbi sub præfectis artes aliquas modosq. vitæ condiscerent, cogerentur, dum ætate robustiores, vel adscripti cænobijs, vel in matrimonium collocati, se suamq. vitam tueri possent. His quadrumiri præfunt grauissimus in ciuitate magistratus, qui coactis vndique nummis, quicquid ad vsus vitæ requiritur, studiose curât. In has familias, præfectorum malitia, cum hæresis irrepisset, contendit à Societate Senatus, qui Catholicorum prudentiûq. lectione longe iam alius est, vt saniore doctrina familias illas imbueret, quod accurate Societas facit, eorumq. per purgat animos, qui hæresum labem non tam suo, quam alieno vitio susceperant.

TRAIECTI P. Visitatoris aduentû magna commutatio morû consecuta est. est enim eo auctore varijs locis catholica veritas explicata. Carcer, valedudinaria officij gratia frequenter obita, & delinctorum multorum animi charitatis obsequijs. sunt autem & ad emendandos prauos mores auxilio magistratus ipsi, quorum nutu multa sanantur in ciuibus. Inquisitum in eos est, qui Quadragesimæ ieiunia, esearû licentia violabant. restitutus suus Eucharistiæ honos in templis publicisq. vijs, dum defertur ad egros. mulieres quæ pudorẽ suû in vulgus, quæstus causa nûdinabantur, à dedecore reuocata. ab hæresi expiati nonnulli, et nutates animi sustentati. milites ad officium vocati, & ad pietatem eruditi: vt, qui nihil nisi ferrum & bella tractabant, spectaculo iam sint ceteris. nouo studio

Studio

Studio Religionis. Cernas qui stationes & vigiliis agunt, sepius suo globulis decurso Rosario, horas metiri nocturnas, & cum civibus pietate certare; abstinere se periurijs ac maledictis, observare animarum pastores ac Sacerdotes, diuinum verbum sitientibus & auribus & animis audire. Penitentium numerus annos omnes præteritos superavit. Institutaq; est adnitente Prouinciali patre ex adolescentium flore sodalitas, quorum ea sunt studia, vt quamplurimos ad sacramenta & exēplo & oratione pelliciant, temere iurantes beneuola admonitione castigent, pauperes hospitio, cibo, ac potione resciant, & alia multa cum pietate gerant. Quibus officijs cum honoribus omnium, tum senatus gratia colligitur, qui quo animo in nos sit, nec vnus nec leuibus significationibus declarauit. Is ad aduentum patris Prouincialis nostros omnes nostris in adibus liberali conuiuio excepit, ædificia pluribus locis restituit: Et ex senatoribus vnus, præter bibliothecam, annuam nobis pecuniam in morte legauit. Quibus Deus, quoniam largissimus in bonos est, cumulatiore mensura, qua largiti sunt, reddat.

BRVGAS ea spe Collegium, qua proximis litteris demonstrauius, restitutum; instructumq; annuis cuiusdam Abbatia prouētibus in perpetuum, communis patriæ calamitas vicinusq; hostis non mediocriter retardauit. Perseueratum tamen est difficillimo etiam tempore, nec Societati quicquã, periculis fame compluribus, diuina clementia ac beneficio defuit. Itaque nostri tam à Deo liberaliter suble-

subleuati, ne ipsi quidem animorum saluti defuerūt. edocti sunt tam inquilini, quam peregrini pauperes Catechismum. erepti ex haresum tenebris vnde- uiginti: & quorum fides aliqua lababat ex parte, ad constantiam reuocati. coercitæ muliebres virilesq. libidines: femina Deo quōdam dicatæ, abductæq. à sacrilegis amatoribus, claustris redditæ. honestarū pudicitia ab hominū libidine conseruata. & denique multiplex vnde exierat, restitutum.

LEODII & pietate & litteris discipulorum coluntur ingenia. Veniunt fere quingenti: & ex his quindecim se Deo varijs in disciplinis, tres in nostra, posthabita libertatis dulcedine, manciparunt. Edidit hos fructus Sodalitas Dei Matris, & vberiores pollicetur in posterum, tanta nimirum præside ac patrona. Accedit gratia Apostolici Nuntij, cui vel hoc nomine plurimum Societas debet, quod iacentem religionem erigit, & studia nostra principibus viris magistratibusq. commendat. Quod ad adē spectat, vix duodecim Sacerdotes è nostris populi pietati concurrentis ad sacramenta sunt satis. Metuebatur ne Flandrorum recessu, qui declinandæ seditionis causa, tuendæq. Catholicæ religionis Leodium magno numero commigrarant, conuentus ipsi decreverent: sed tamen eò vsque creuerunt, vt omnino nostra laxanda sit aedes. Hunc ardorem cum doctæ ac salutare conciones, tum Catechismus per frequens excitauit. is celeberrimis in paræcijs incredibili concursu plebis exponitur. ita fit vt sensim suus religioni decor redeat. quod quia ciues obseruant

uant, non possunt non vereri nostros, & amore com-
plecti. Duo remisso heresi nuntio, in Catholicam fi-
dem iurarunt. Alius autem atheus, igni ad iudica-
tus, cum de pertinacia nihil remitteret, nec quicquā
nostrorum proficeret oratione, adhibitis Deo preci-
bus fractus est tandem; & facti pœnitens, non modo
æquo, sed etiam libenti & gaudenti animo suppli-
cium tulit.

I P R A S erecto Collegio, missisq. eò de Socie-
tate nonnullis, nihil habuit prius Senatus, quam vt
nobis ædes honestissimas compararet, & exhausta
pene diuturna obsidione, belli impensis arario, tam-
diu certas pecunias addiceret, donec restituis cano-
biorum quorundam agris, quos Collegio Pontifex
Maximus assignarat, presenti nostrorum necessitati
prospectum esset. Nec vero suis partibus Vicarius
defuit, qui vicinas ædes scholis peropportunas adie-
cit: quibus & tertia quedam accesserunt ædes, cu-
iusdam liberalitate Abbatis, Societatis amantissimi.
Quo civium studio Visitator pater permotus, ad in-
stituendam primis litteris iuventutē, aucto nostro-
rum numero, scholas duas aperuit, quibus postea ami-
corum postulationibus, Humanitatis etiam classis
accessit. Obeuntur & reliqua, vt Societatis consue-
tudo fert, munera. Hæresim eiurauere nonnulli, &
Societati primo Collegij ortu adiunctus est vnus.

V A L E N C E N I S auxilio exemploq. nostrorum
pietas item vrbi & auita religio reuocatur. labora-
tum est concionibus vehementer, vt cōfessiones vis
annuæ minimum verterentur in menstruas. & hic
quoque

quoque ex hominum pectoribus hæresum pulsa cali-
go: cumq; ad tuendam religionis causam omni ope
industriaq; contenditur, tum potissimum Catechis-
mo, quò ne senatores quidem grauesq; viros pudet
accedere. renouata est & foris inter paganos crebri-
tas confessionis: acciditq; vt cum de ea frequentan-
da disputaretur à nostris, eo vsque permota sit mul-
titudine, vt à concione septemdecim & peccata confi-
terentur, obstupescente rei nouitate pastore; et Chri-
sti corpore pascerentur.

Restat GANDAVENSIS et CORTRACEN-
SIS sedes, vbi eodē animis studio spes salutis ostēdi-
tur. Gandauum vrbs est totius Flandriæ amplitudi-
ne facile princeps, plurimis cœnobijs olim nobilis,
nunc hæresum vitio ipsis tantum spectanda vesti-
gijs. cuius ciuitatis calamitate P. Visitator, & spe-
messis vberioris adductus, aliquot è nostro numero
concessit amicis, qui missionis nomine essent ciuibus
adiumento, vel restituendis Ecclesiæ, vel in senten-
tia cōfirmādis. nec hominē spes fefellit: nobiles enim
iā viri duo, feminæq; tres Caluino relicto, sese ad Ec-
clesiæ Romanæ fidē applicuerūt. Reliquis autē uitijs
sua quoque adhibita tēperatio est: inductaq; eius rei
causa crebrioris pœnitentiæ consuetudo, cuius ma-
iores quotidie utilitates fructusq; præcepimus.

CORTRACI Societati aggregati sunt tres. præ-
cipuoq; studio Catholice ueritatis mysteria rudibus
patrefacta, proposita à senatu pœna, si qui uel ad cate-
chismū nō sese cōferāt, uel catholice ueritatis igna-
ri deprehendantur. Miraculo ciuitas est, quæ cū thea-
tris, scanis, mimisq; tota Flandria esset infamis,

nunc cuncta stultitia ac vanitate, ita addita est virtuti, Christianæq. pietati, ut plerique sibi ita persuadent, ex tam felicibus initijs, ex cetero brevi Collegio, simillimos consequuturos euentus. Atque hæc de singulis huius Prouinciæ sedibus ac Collegijs, nunc de Castrensi Missione perpanca.

MISSIO CASTRENSIS
Belgica.

MISSI sunt in castra, aliquot ab hinc annis, cum Philippus Rex aduersus eas Prouincias, quæ suo ab imperio & Catholica religione desciuerant, bellum tulit; eo ipso petente, de Societate duo, sacerdos cum fratre laico; qui dum res bellica gereretur, in animos militum excubarent. Exiuit in ea re patris Studium, & per id tempus fere semper in Alexandri Parmensis Principis aliorumq. Principum tentorijs diuinam rem fecit. Castra fortius obibat, & militari nola ad sacrificium milites conuocabat. Habebatur stans temporibus concio ad aulicos quidem festis dominicisq. diebus; ad milites vero profestis. Quoties autem in hostium stationem parabatur irruptio, ad confitenda peccata, sumendamq. sacram Eucharistiam tanta via militibus cogebatur, ut non semel pater cum pluribus notitijs de laborum assiduitate nihil remitteret; ipsa vigiliarum insolentia, ad ipsa tormenta bellica in somnum lapsus, ne horribili quidem eorum strepitu excitaretur. Sed in castris hæc erat Patris agendi ratio. Confe-

Conferebat se semper ad eam murorum partem, quam nos ter adoriebatur exercitus, ut militaribus confessionibus loco à telis hostilibus quam tutissimo daret aures. socius interim, ne quis diem sine sacramenti obiret, qui saucij pugna excederent, obseruabat, ut vel prebensa manu, ad patrem, si sequi possent, adduceret; vel si non possent, sublato deferret in humerum. Multi ab impuris libidinibus, multi etiam à maledicendi execrandiq. consuetudine (qui morbus inter milites late patet) reuocati sunt. Nonnulli qui à Christi militia ad castrorum disciplinam abiectis sua religionis insignibus, contemptisq. quibus initiati erant, ordinibus, fæde descierant, suum detestati facinus, Deum sibi reconciliarunt: tantumq. aris subsidijq. curatum ijs est, ut ad ea cænobia, vnde diffugerant, cōmodus pateret reditus. Arcibus aliquibus expugnatis, antiquissima cura erat, sanctorum cineres ac reliquias, si quæ ab hoste reperiebantur intactæ, ab iniurijs & rapinâ defendere; virginum vero corpora à militum libidine prohibere. Atque in curandis animis, corporum quoque commodis salutiq. seruitum est: si quid enim nostris è quotidiana mensa supererat, quod quidem supererat fere semper (bis enim in die ex Parmensi aula satis large cibaria præbebantur) id nostri in egenos milites, qui ad præsentem passum mendicitatis suæ totis castris stipem rogabāt, distribuebant. & collectis precario nummis inter hebdomadam, panem & obsonia parabant ad eorum egestates explendas. ita turpis aleæ consuetudinem minuebant, dum in
cibum

tibum milites cogebant impendere, quod nunquam
 exponebatur in aleam. Quidam etiam, qui stipem
 quaerere salua existimatione non poterant, adhibe-
 bantur ad mensam, excipiebantur saucij tecto, chi-
 rurgiq. qui uulnera obligarent, accersiebantur, & sa-
 lubribus recreati epulis, curribus ad nosocomia, quae
 rex recens exstruxit, aucebantur, quod rectius &
 animo curarentur & corpore. Haeretici etiam duo
 claro loco nati, cum illato inter epulas de Romana
 Ecclesia sermone, Summi Pontificis potestatem su-
 missimis, ut sibi uidebantur, rationibus impugnare,
 contrarijs tamen argumentis euicti, catholicam fidei
 magno sunt ardore complexi. Dederunt autem ope-
 ram nostri, quod commodius militum animis consule-
 rent, ut uiolata ab haereticis templa, quae in horreo-
 rum formam impie redegerant, usitatis consecrata
 religionibus, diuino cultui redderentur, quod ubi esse
 etum est, tum demum & alacrius, & utilius animorum
 causa suscepta est. Atque haec haecenus uniuerse.
 nunc proprie ac singillatim. Nec enim sileda diuina
 uidetur obsidio, quam nobilissimum Belgij totius
 emporium Antuerpia sustinuit: quippe in ea res
 contigerunt & ad memoriam posteritatis insignes,
 nec ab his litteris alienae. Compluribus ergo Flan-
 driae Brabantiae q. urbibus in regiam potestatem di-
 tionemq. redactis, cum iugum Antuerpienses im-
 probissime detrectarent, partim manibus lociq. op-
 portunitate, partim Hollandiae uicinitate fretis, ex
 qua publicus commeatus commode per flumen ad-
 uehebatur, Parmensis Princeps coactis ad Scaliam
 fluium

fluvium militaribus copiis, primo propugnaculum
 quoddam ac munimentum tormentis quatit: dein-
 de, ubi nihil profici sentit, inter ipsum propugnacu-
 lum, & Antuerpiam, duobus ab urbe miliari-
 bus, mira industria sublicium in fluvio pontem ex-
 citat, ut aditu omni terra mariq. intercluso, rebel-
 les incolæ fame tabescerent. Videbant hæc illi, &
 qui fieri nullo modo posse suspicabantur, ut altissi-
 mum, & plus quadringentis passibus latum flumen,
 humano opere clauderetur, sumptus Principis cona-
 tusq. ridebant. Pontis autem ea structura fuit. In
 utroque fluminis labro vallum erat erectum mili-
 tati sepimento, multo milite, & tormentis instru-
 ctum, cum tuendo operi, tum arcendo hosti per-
 opportunum. defixæ erant à labro fluminis ad
 alveum vsque arbores per intervalla præalta, ar-
 mata ferro, ac præacuta, firmissimis inter se nexæ
 cathenis. quarum capita è fluctibus prominentia,
 compactis sternebantur asseribus. in ipso vero
 fluvij alveo naues erant tres & triginta, cathenis
 item reuinctæ validis, & vncis anchorisq. constan-
 tes. hæc multis præsidiariorum signis & tormento-
 rum apparatu munitæ, stratisq. malis & antennis,
 asseribusq. subiectis, ijs, quas dixi, arboribus ad-
 æquata, peruium atque expeditum reddebant pon-
 tem. Ac ne quæ ipsius pontis fabricæ vis aduersaria
 noceret, trabes trabibus necit cratis in formâ, ve-
 ritis ac pinnis duorû triumue pedû magnitudine,
 dentiû instar horrêtes: easq. ad teli iactum ponè pon-
 te utrimque locant, nixas lintribus vacuisq. vasis,

ne subsiderent, et anchoris funeq. firmant, vt si que
 nauis incurrisset hostilis, eā (ponte nil leuo) remora-
 rētur. His ita ab Imperatore summa celeritate per-
 fectis, obstupescit hostis, damnare suam ipse socor-
 diam, modosq. vicissim querere, quibus tot mensura
 labores euerteret. Primū nauibus res tentatur, qua
 textis impacta cratibus, tū contis tū tormentis bel-
 licis demerguntur. Deinde aestu obseruato mariti-
 mo, celoces inter se iuncta saxis onerantur ingenti-
 bus, & inanibus alligata vasis fluuio immittuntur
 in nostros: vt cursu ipso & pondere, crates ac pontē
 vel rumperent, vel turbarent. sed quoniam nostris
 non fuit difficile cursum nauium propilatis periculis
 aut harpagonibus remorari, noua excogitantur, dia-
 bolo architecto, nauigia; neque enim tale inuentum
 excogitare humana mens poterat. Horum ea con-
 structio & fabrica fuit, vt honorarij formā tumuli
 feratilisue vrnae referret. erant in nauis alueo transuer-
 sae traves lapidesq. in quadrum coagmentati, & ad
 foros vsque surgentes. alueus autem ipse molaribus
 & generis cuiusque lapidibus ita refertus, vt & va-
 rij cuniculi in spiram acti, puluere sulphureo ple-
 ni relinquerentur, & pars summa cippis im-
 mensisq. lapidibus tegetetur. Latebat insuper filu-
 la fomentario igni relicta; igniarioq. ita librato, vt
 non ante pulueres inflammaret, quam nauis ipsa in
 crates ac pontem propemodum impegisset. fori au-
 tem & constratae nauis tabulata siue ad terrendos
 timidos, siue ad opprimēdos incautos, sparteis man-
 pulis, picis, resina, sulphureq. oblitis, ac malleolis
 con-

conflagrabant. Quibus artificijs ac machinis, cum
 primum remisit astus, tetrus tenebris ardens ex ur-
 be nauis emittitur. quod hostile portentum, dum
 procul aduentare nostri conspiciunt, continuo è ca-
 stris vna cum Principe in omnem euentum expediti
 ad ripam fluminis pontemq. conuolant. interea
 dum quidam per audaciam vel nauim ipsam con-
 scendere, vel vncis remorari contendunt, ecce tibi
 repente conceptus ignis, ingenti fragore saxa quate-
 re, torquere trabes, tempestates ac tonitrua ciere,
 immanes lapides ignitosq. globos in calum vomere,
 stationarios & classicos in vndas mergere, partem
 pōtis euertere, nemini denique parcere, qui vel pro-
 prius accessisset, vel etiam longius abesset. Lamen-
 tabilis omnium gemitus erat, funestus multorum prin-
 cipum exitus, aliorum vel mutilatione, vel funere.
 ducentos prope homines lapidum procella contri-
 uit. Princeps ipse Parmensis quamquam Hispani
 cuiusdā impulsu vix sese è periculo eripuerat, tamē
 vehementi aeris agitatione concussus, vna cū Ma-
 chione de Peschara in terram concidit, propiusq.
 factum est nihil, quam vt vterque militarium cor-
 porum mole, quæ lapidum prostrabat imber, oppri-
 meretur. Vicarius etiam Principis, & totius equi-
 tatus magister, alijq. clari viri fluctibus periere.
 alij per aerem visi sunt ad passus aliquot volita-
 re: alij flammis pulueribusq. cremari, fædo sane
 horribiliq. spectaculo. Noster autem ille de so-
 cietate Sacerdos, molaris lapsu lapidis caput illius,
 attonitus & pene amens cecidit, moxq. alio lapide
 2 2 percussus

percutsus in brachio, tantum non animam edidit. Et reliquis qui sani & integri erant, timore perterriti, partim sese abdere, partim castra relinquere. ita alijs grauiter laesis, alijs miserabiliter extinctis, in extremum res erat adducta discrimen: sed eripuit mentem & consilium hostibus Deus, ne iam potiti victoria scirent vti. nam si tum procincta classe, quam paratam semper habebant, aere dēsissimo atque adeo ipsis tenebris tecti in castra pontemque impetum vel Hollandi vel Antuerpiani fecissent; magno in periculo nostri fuissent. Patri interim cum sensus redire cepissent, dum fractus ac debilitatus ex superiore loco in inferiorem propugnaculi parte se noctu demittit, in cloaca fetidis referta aquis fere submergitur. sed eductus à fratre comite, hoc quoque discrimen effugit. Hunc tamen pene exanimem, & stillantem sanguine viri nobilissimi, qui fugam arripere nō tutum putarunt, summi precibus obtestantur, vt se in tantis periculis à peccatis, quæ faterentur, absoluat. nec abnuat quamuis eger & pene confectus pater; reliquamque noctis partem vsque ad insequentem lucem non sine ingenti doloris amplificatione traduxit. postridie in pagum ad eius hospitium lectica defertur, vbi dies aliquot grauissime laborauit. nec tamen ita conualluit, quin morbi reliquia, belliq. nota remanserint. nam brachij os, quod capiti coniungitur, comminutum & in partes fractum, nulla potuit arte curari: nec plus ei relictum est roboris (quod in tantis malis solacium reliquum est) quam vt sacris operari

operari queat. Vbi iam procella resedit, qui paulo audaciores erant, ad pontem festini redeunt, ut quo loco res essent, explorent. vbi ne comparuisse quidem hostem animaduertunt, pontem ipsum momento reparant, nouosq. animos induunt. Quo reparato, vbi videt hostis nec vires, nec animos, nostros deficere, lapidesq. & tela frustra iactari, plures congeminant canes (sic enim ferales illas naues appellabant) sed ne sepius similes clades acciperent, nostri, subductis ab alueo repente nauibus, quibus pontem continuari diximus, canibus nocendi vim adimunt. Nam ansam illi harendi nullam in fluuio nacti, pontemq. longissime prateruectis, sine vlla nostrorum plaga suos frustra ignes molaresq. lapides euomebant. similiq. fere industria elusa est à nostris ingeniosa nauis, quæ rotarum conuersionibus forcipibusq. ad latera fabricatis, pontis opera & cathenarum æra diuidebat. Ergo vbi suas artes hostes irritas vident, tentant vltima. Agger erat, qui Scaldæ fluuij maritimiq. æstus impetum cohibebat. hoc pluribus perfractis locis, allunione quadam tellurem obruunt, quo facilius Antuerpiani pontem declinarēt, & flexuoso sinu liberum sibi in Zelandiam aditum aperirent, sed huic quoque machinationi per nouum à nostris exstructum aggerem, firmissimis munitum per interualla præsidij ac propugnaculis, est occursum. verum ne tum quidem animos illi demittunt, sed longa cum Zelandis & Hollandis, qui ex altera

2 3 pontis

pontis parte suam quoque instructam habebant
 classem, consultatione habita, aggerem effodere
 hunc instituunt; editoq. ex urbana turri perfidia
 socijs signo, plurimo vtrunque nauigio rem tentant:
 sed initio feliciore quam exitu. nostris enim ad de-
 fensionem pontis concurrentibus, quippe qui hinc
 parti minus velut infirmiori, quam munitissimo.
 aggeri confidebant; non fuit difficile hostibus mu-
 nitiones aggeris plurimas occupare. & quidem ho-
 ras iam fere septem aggere & vallo potiebantur,
 lanceis transversim saccis prægrandibus, ne encis ho-
 strorum pilis laderentur iniectis. omnes intereali-
 gonibus alijsq. machinis vallum perfringunt, mun-
 ciumq. Antuerpianam præpropere mittunt, qui de par-
 ta victoria renunciaret. quæ quidem haud dubie fuis-
 set ipsorum, si duci nostro defuisset animus, vel in-
 dustria. sed laborantem & fessum militem fortissi-
 mus Imperator animaduertens, hastam arripit, &
 audacissimum quemque acri oratione cohortans,
 Hic, inquit, nobis aut vincendum, aut moriendum
 est: aggeremq. per medias pilas inuadit, eumq. bre-
 ui temporis interuallo, non tamen sine multorum
 vulnere & cruore recuperat, deletis vel in stataria
 pugna, vel in pavidò ad naues regressu non minus
 tribus millibus hostium; captisq. nauibus quadra-
 ginta. Quam cladem atque ignominiam vt Antuer-
 piani repellerent, demone ad nouas eos semper ar-
 tes agente, vastissimam nauim exstruunt, triplici ma-
 lo ac corbe visendam. cuius statumina & costa ita
 lana, lectis, & omni sarmentorum genere tangebant
 undique

undique, ut ne centum quidem librarum pilis ac
missilibus cederent. Hanc illi machinam finem belli
dicebant, atque hæc verba grandibus litteris in la-
teribus fronteq. navis inscripserant: tantum in ca-
spei presidijq. ponebant. Nec dubium fuit, quin si
moles illa cursum suum per medium alueum secun-
do flumine tenuisset, fracto ponte, nostrorum & ca-
stra & conatus eluderet, nulloq. negotio commea-
tus à zelandis inmitteretur in urbem. Hac ergo mo-
le milibus, & triplici tormentorum ordine instru-
ta, una cum alijs navibus irruere conantur in pon-
tem. sed Deo propitio cum paulo longius è portu
soluissent, machina illa paululum ab alueo defle-
ctens, in arena tam infixæ pertinaciter est, ut nulla
eâ vis amoverit inimica. itaque re desperata na-
vim tormentis omnibus spoliantes, cum reliqua clas-
se mæsti discedunt. Nostri diu multumq. navim il-
lam in medijs hærentem fluctibus admirati, hostilis
versutia memores, eam nec subire, nec accedere
propius audebant. donec multis diebus post, propo-
sito ei premio, qui eam primus conscenderet, Impe-
perator multas ex ea ressecari trabes ac tabulata
iubet, quò leuior effecta, & ad medium. reducta al-
ueum, ad pontem vsque deduceretur. Cuius inscri-
ptione simul ac Princeps aspexit; Vere hic, inquit,
belli finis erit. nec diu tardavit euentus. Nam An-
tuerpiani tanta suorum interneccione percussi, cre-
scente semper inedia, & desperato omni commeatu
furere miseri eneçti fame, & Chiliarchas adire,
& sermonas de deditioe conferre, & plebriorum fa-
cta

Et a manu, diva praefectis nisi pacem peterent, mini-
 tati: satis magno defectionem stetisse urbis scire se
 Principis humanitatem, nosse clementiam, nihil esse
 dubitandum, quò minus fieret sine cunctatione dedi-
 tio. Quibus permoti vocibus, defectionis auctores ad
 principes, legatos de pace mittunt, sed cū ijs condi-
 tionibus, quas victores potius, quā victos decet, postea
 ad æquiores descendunt, eas tamen, quibus Societas
 nostra (ut est summū hæreticorū in nos odium) recte
 ab urbe excludebatur, eos enim dūtaxat religiosorū
 ordines admittebāt, qui Imperatore Carolo V. An-
 tuerpiæ domiciliū habuissēt, ex quo sequebatur, locū
 nostris in urbe relinqui nullū, qui in eā non ita pri-
 dē venissēt. At deprehensa fraude, rescissaq. à Prin-
 cipe conditione, deprecari illi, ne domus eas, quam
 iam pridem Chiliarchis distraxerant, ad nos reducere
 offerre palatium aliud augustissimum illud quidem,
 sed à civium cætu remotius, & nostris vsibus mi-
 nus aptum. sed ne id quidem impetrarunt. Tan-
 demq. pacis vtrimq. tabulis confirmatis, octavo
 Kal. Septembris Princeps urbe, nos domo nostra
 potiti sumus, integra illa quidem, sed ab omni su-
 pellectili spoliata. In quo satis admirari & laudare
 diuinam bonitatem ac providentiam nequaquam
 possumus, cuius beneficio atque tutela, cum pbera-
 que cænobia, hæreticorum furor vel funditus euer-
 tisset, vel in privatorum ades vicosq. publicos con-
 vertisset, nostra domus incolumis est relicta, quam
 nis multis polluta sceleribus, quò velut in sentinam
 aliquam, totius sex civitatis quisquiliæq. conflu-
 xerant.

xerant. Diuiserant enim eam sibi hostes asserum con-
tignationibus in partes duas, & alteram, quæ tem-
plum continet, dirutis iam altaribus, subductisq. aut
igno crematis sanctorum imaginibus, Caluiniano mi-
nistro dederant: alteram vero notatis distinctisq. se-
dibus, Tribuni, Centuriones, Conquisitores, Arma-
mentarij, annonæq. structores inuasert. penuaria
autem & occultiores quidam terræ meatus, punien-
dis exercendisq. catholicis vsui erant, quorum indi-
ces tituliq. ad posteritatis memoriam etiamnū ma-
nent. Ac ne illud quidem diuini amoris beneficium
dissimulari potest, quòd, cum ades nostras, vt modo
diximus, ere alieno graues (nondum plane redem-
ptis annis censibus) senatus hereticus vendidisset,
postea repotentibus sua creditoribus, aliquot aureo-
rū millibus magno nostro bono domū illā, quā suam
perpetuo sperabant fore, leuarunt: vt quicquid de-
trimenti è distracta supellectile factum erat, id om-
ne vel cōpendio recuperatum sit. Recepta iam An-
tuerpia, & Societati suis adibus restitutis, nihil ei
fuit prius, quam vt vsitatis cerimonijs ades sacra
ab omnibus purgata sordibus lustraretur. P. au-
tē Prouincialis ad supplementum nostrorum nouas
operas misit, quibus suo mox aduentu domesticas cu-
ras muneraq. diuisit. Nec defuit præclara occasiō
Parmensis Princeps, qui clausis ceteris scholis,
quas hereticorum error infecerat, accersit de So-
cietate magistros, qui litteris ac religione instituē-
dam suscipere iuuentutem. Ac ne rebus omnibus
exhausto Collegio necessarij sumptus deesse possent,
præter

præter cetera suæ liberalitatis argumenta, aureos centum in singulos menses, dum vestigal nobis quotannis institueret, pollicitus est.

Hæc sunt exempla frugum, quas fudit hic annus P. F. Q. C. Gratiarum, quæ Deo debentur, materia, & nouæ incitamentum industria, quam fere vetus & antiqua laceffit. nullum fœnus gratiis vberius apud Deum, nullus stimulus ad res gerendas acrior, rei bene gestæ recordatione. gratia faciunt, ne diuina benignitatis fons exarescat, sed perpetuo quasi amne nostros irriget & fecundet labores: memoria vero bene gestæ rei, ne nostri dissimiles simus, sed veteris obiectu laudis accendamus ad nouam. Largiatur hoc suis famulis Deus, ut quo maiorem & gratiarum, & emulandi se ipsos causam habeant, maiora quoque in dies pro animis gerant: ut ex rebus gestis iterum gratiæ existant, iterum emulatio; & ex his vicissim illæ: dum perpetua hæc vicissitudine, aucto in dies magis meritorum cumulo, & se ad extremum, & eos, quos Deo duce seruauerint, in cælum inferant. Ipsi Deo honos & gloria in sæcula seculorum. Romæ ex Collegio Romano Prid. Id. Nouemb. M. D. LXXXVII.

Omniū in CHRISTO Seruus.

Libri Societatis Ordinis Paderborn.

Nicolaus Orlandinus.